

Krajowy program hodowlany dla rasy polskiej czarno-białej

Cel hodowlany

Celem realizacji programu jest odtworzenie i zachowanie bydła mlecznego rasy polskiej czarno-białej w typie dwustronnie użytkowym tj. mięsno-mlecznym.

Pomimo tego, że na początku lat 70-tych XX wieku zostały podjęte działania mające na celu przekształcenie krajowej populacji bydła czarno-białego z dwustronnie użytkowanego typu mięsno-mlecznego na kierunek jednostronnie mleczny to jest w kraju wielu hodowców, którzy nie mogą sprostać wszystkim wymaganiom, jakie należy spełnić przy utrzymywaniu jednostronnie mlecznego bydła polskiego holsztyńsko-fryzyjskiego. Krowy w typie jednostronnie mlecznym, które charakteryzują się dużym kalibrem, wysoką wydajnością, są bardziej wrażliwe na warunki środowiskowe co ma bezpośrednie przełożenie na ich zdrowotność i długowieczność. Dlatego, na prośbę hodowców rozpoczęte zostały prace nad wyselekcjonowaniem z populacji bydła czarno-białego krów, które mają cechy budowy typowe dla „starego” typu a właściciele tych zwierząt deklarują chęć utrzymywania bydła czarno-białego w starym typie. Na początek na podstawie oceny fenotypu zostało wytypowanych 177 szt. u 18 hodowców (u 14 hodowców z woj. zachodnio-pomorskiego, u 2 hodowców z woj. pomorskiego i u 2 hodowców z woj. dolnośląskiego).

Celem tego programu jest odtworzenie i utrzymanie populacji krów rasy czarno-białej w typie kombinowanym przydatnych do użytkowania i utrzymania w północnych i południowych rejonach Polski.

Program będzie realizowany w kilku etapach. Niezwykle istotne jest zachowanie proporcji cech mlecznych i mięsnych w stosunku 50:50, powiązane z eliminacją niepożądanego genotypu holsztyńsko-fryzyjskiego. Dlatego w początkowym etapie będzie wykorzystane nasienie buhajów o umaszczeniu czarno-białym z niskim udziałem krwi holsztyńsko-fryzyjskiej lub bez udziału HF będące w posiadaniu Spółek Unasienniania a następnie poprzez używanie w rozrodzie buhajów o możliwie niskim (najlepiej poniżej 50%, dopuszcza się możliwość używania w początkowym etapie buhajów, które prezentują typ mięsno-mleczny, ale posiadają udział genów holsztyńsko-fryzyjskich w przedziale 50-75%) udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich i które charakteryzują się dobrym umięśnieniem oraz reprezentują pożądaną typ mięsno-mleczny, stopniowo obniżany będzie udział genów holsztyńsko-fryzyjskich w populacji krów rasy polskiej czarno-białej. Po osiągnięciu zakładanego udziału

genów u potomstwa krów uczestniczących w realizacji programu, które będzie reprezentowało pożądaną typ i budowę, populacja ta będzie doskonała pod względem produkcji mleka i białka przy zachowaniu dobrych cech opasowych.

Zakres oceny wartości użytkowej

Ocenie wartości użytkowej podlegają samice, które rozpoczęły pierwszą lub pierwszą znaną laktację. Ocena wartości użytkowej bydła prowadzona jest zgodnie z zakresem i metodyką prowadzenia oceny wartości użytkowej dla typu użytkowego mlecznego i mięsno-mlecznego opracowaną przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka i przedłożoną Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Dane pochodzące z oceny zwierząt gromadzone są w systemie teleinformatycznym SYMLEK prowadzonym na potrzeby oceny wartości użytkowej zwierząt.

Wielkość populacji biorącej udział w realizacji programu

W realizacji programu hodowlanego zachowania bydła mlecznego rasy polskiej czarno-białej w typie mięsno-mlecznym bierze udział bydło tej rasy poddawane ocenie wartości użytkowej. Populację tę tworzy bydło o umaszczeniu czarno-białym pochodzenia krajowego z udziałem genów holsztyńsko-fryzyjskich nie większym niż 75 %, które zostało wpisane do prowadzonych poprzednio ksiąg rasy czarno-białej lub aktualnych ksiąg rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej i które odpowiada fenotypowo bydłu w typie użytkowym mięsno-mlecznym.

Na początku realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej populacja krów wynosiła 174 sztuk wytypowanych na podstawie oceny fenotypu i znajdujących się u 18 hodowców bydła utrzymujących bydło o umaszczeniu czarno-białym. Przewiduje się, że w miarę realizacji programu hodowcy będą zgłaszać zwierzęta zarówno posiadające udokumentowane pochodzenie jak i zwierzęta bez pochodzenia, które charakteryzują się typem użytkowym mięsno-mlecznym i są poddawane ocenie wartości użytkowej. Maksymalny dopuszczalny dolew krwi holsztyńsko-fryzyjskiej dla urodzonych cieliczek i krów wpisywanych do ksiąg w ramach realizowanego programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej dotychczas wynosił 75,0 % HF. W kolejnych latach będzie stopniowo obniżany:

- a) do końca 2009 r. – maksymalnie do 75,0 % HF,
- b) 2010 – 2012 r. – maksymalnie do 50,0 % HF,**
- c) 2013 i dalsze - maksymalnie do 37,5% HF.**

Maksymalny dopuszczalny dolew krwi HF u nowych krów kwalifikowanych do programu ochrony zasobów genetycznych bydła rasy polskiej czarno-białej w kolejnych latach będzie również stopniowo obniżany i ma wynosić nie więcej niż:

- a) 2007 – 2009 r. - 50,0 %,
- b) 2010 – 2012 r. - 37,5 %,**
- c) 2013 i dalsze - 25,0 %.**

Metody hodowlane

1. Sposób doboru zwierząt do kojarzeń

Podstawą selekcji krów i buhajów jest wybór zwierząt odpowiadających wzorcowi określoneemu dla rasy i które posiadają możliwie niski udział genów niepożądanych. Przy doborze zwierząt do kojarzeń wykorzystywane będą również informacje w zakresie:

- cech typu i budowy:
 - kaliber i pojemność
 - typ i budowa
 - nogi racice
 - wymię
 - umięśnienie
- wyników oceny wartości użytkowej w zakresie cech produkcji mleka
- wyników oceny wartości hodowlanej o ile zostanie oszacowana

Wyniki te będą podstawą do:

- 1) wyboru krów na matki buhajów
- 2) wyboru buhajów na ojców buhajów
- 3) wyboru rodziców następnego pokolenia

a) kojarzenia ojców i matek buhajów

Przy podejmowaniu decyzji o kojarzeniach indywidualnych powinno być brane pod uwagę:
- spokrewnienie kojarzonych zwierząt: krowy i buhaje kojarzone indywidualnie nie powinny mieć wspólnych przodków w pokoleniu rodziców i dziadków;

Na ojców buhajów w tej rasie wybierane będą buhaje w typie mięsno-mlecznym, o możliwie niewielkim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich.

Na matki buhajów wybierane będą krowy wpisane do części głównej księgi rasy polskiej czarno-białej lub spełniające warunki wpisu do tej księgi, które charakteryzują się pożądanym typem użytkowym mięsno-mlecznym, posiadają możliwie niewielki udział genów holsztyńsko-fryzyjskich i zostały uznane przez prowadzącego księgę i podmiot realizujący program oceny i selekcji buhajów za przydatne do realizacji tego programu.

Na ojców buhajów wybierane będą buhaje urodzone w kraju, które zostały wpisane do księgi polskiej czarno-białej i posiadają możliwie niski (50% lub mniej) udział genów holsztyńsko-fryzyjskich. Podstawowym kryterium wyboru będą wyniki oceny typu i budowy uwzględniające umięśnienie.

Dopuszcza się wybór na ojców buhajów, buhajów wpisanych do księgi prowadzonej dla rasy czarno-białej lub rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej, które charakteryzują się pożądanym typem użytkowym i odpowiadają wzorcowi rasowemu.

Kojarzenia indywidualne krów wybranych na matki buhajów z buhajami wybranymi na ojców buhajów dokonywane są przez podmioty realizujące, pozytywnie zaopiniowane przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka, programy oceny i selekcji buhajów rasy polskiej czarno-białej. Celem realizacji tych programów jest wyprodukowanie buhajków o niewielkim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich (maksymalnie do 50%), które po przeprowadzonej ocenie fenotypu zostaną uznane przez Federację za przydatne do realizacji programu.

b) kojarzenia w populacji

Do kojarzeń z krowami przeznaczonymi do dalszej hodowli dobierane będą buhaje urodzone w kraju, uznane przez Federację za przydatne do realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czarno-białej. Nasienie tych buhajów będzie mogło być używane przez wszystkich hodowców, którzy posiadają krowy o umaszczeniu czarno-białym w typie kombinowanym. Z uwagi na fakt, że populacja bydła rasy polskiej czarno-białej jest populacją zagrożoną, buhaje wykorzystywane w unasienianiu krów, zgodnie z decyzją Komisji Nr 2006/427/WE z dnia 20 czerwca 2006 r. ustanawiającą metody oceny wartości użytkowej i metody oceny wartości genetycznej zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła (Dz. Urz. UE z dnia 22.06.2006 r. L 169, s. 56) nie będą poddawane ocenie w celu uzyskania oceny wartości hodowlanej. Do kojarzeń z krowami przeznaczonymi do dalszej hodowli również mogą być wykorzystane buhaje zakwalifikowane do rozrodu naturalnego w stadach poddanych ocenie

wartości użytkowej. Do rozrodu naturalnego mogą być zakwalifikowane buhaje urodzone w stadach objętych tym programem, które zostały wpisane do części głównej księgi. W przypadku braku możliwości zakwalifikowania do rozrodu naturalnego buhajów wpisanych do części głównej księgi lub w celu obniżenia stopnia spokrewnienia dopuszcza się również możliwość wykorzystania w rozrodzie naturalnym buhajów wpisanych do części wstępnej księgi, których pochodzenie zostało potwierdzone za pomocą badania grup i białek krwi lub badania markerów DNA. Przy kojarzeniu zwierząt należy zwrócić uwagę na spokrewnienie kojarzonych zwierząt tak, aby uniknąć wzrostu spokrewnienia w populacji. Zaleca się, aby kojarzone zwierzęta nie posiadały wspólnego przodka w pokoleniu rodziców i dziadków.

2. Sposób wykorzystania materiału biologicznego

Materiał biologiczny w postaci nasienia buhajów uznanych za przydatne do realizacji programu hodowlanego przez prowadzącego księgę będzie gromadzony, przechowywany i wykorzystywany zgodnie z obowiązującymi przepisami. Od każdego buhaja zakwalifikowanego do użycia w inseminacji, pobierane będzie nasienie, które, po dopuszczeniu buhaja do wykorzystania w unasienianiu bydła, będzie dostępne w stacjach produkcji nasienia realizujących program oceny i selekcji buhajów rasy polskiej czarno-białej lub nabywane przez inne stacje i dostępne na punktach unasieniania.

3. Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego

W programie wykorzystywany będzie materiał biologiczny pozyskany wyłącznie od buhajów urodzonych w kraju oraz od krów i jałowic urodzonych w kraju. Od każdego buhaja zakwalifikowanego do użycia w inseminacji pobrane zostanie i zamrożone minimum 200 porcji nasienia stanowiącego rezerwę genetyczną. Nasienie to zostanie przekazane i zdeponowane w Banku Materiału Biologicznego Instytutu Zootechniki. W miarę możliwości pobierane będą również komórki jajowe i zarodki pochodzące od wybitnych krów wytypowanych na dawczynię przez prowadzącego księgę. Pobrane i zamrożone komórki jajowe i zarodki przechowywane będą w Banku Materiału Biologicznego IZ w Balicach.